

Innspill til Omstillingskommisjonen

Vedlegg 1

Omstillingskommisjonen NGI SF - Sammendrag

Norge har kapital, kompetanse og teknologi. Det vi mangler er en aktør som kan bære risikoen i den fasen der alt avgjøres.

Hvorfor stopper prosjektene opp?

Nye grønne industriprosjekter stopper ikke først og fremst fordi teknologien er svak. De stopper fordi de havner i et juridisk og finansielt ingenmannsland: for store for tidligfaseordninger, for risikable for kommersielle banker og vanskelig å realisere gjennom statlig instruksjon til eksisterende allmennaksjeselskaper. Dette gjelder særlig i den kritiske mellomfasen – teknologisk modningsnivå 4–6 (TRL 4–6) – der prosjektene er for modne for forskningsmidler, men fortsatt for usikre for kommersielle lån.

Den rettslige sperren: «Equinor-fellen»

Styret i et ASA er rettslig forpliktet til å ivareta selskapets og aksjonærenes interesser, og det personlige ansvaret styremedlemmer bærer, fungerer i praksis som en effektiv brems for prosjekter med høy samfunnsnytte, men usikker bedriftsøkonomisk avkastning. Staten kan eie store andeler og likevel ikke bruke eierstyring som et presist og langsiktig industripolitisk verktøy.

Mens Norge står fast i denne strukturen, har EU gjennom Net-Zero Industry Act og USA gjennom Inflation Reduction Act etablert langt kraftigere rammer for målrettet grønn industribygging. Utfordringen for Norge er derfor ikke mangel på kapital eller kompetanse, men mangel på en institusjon som rettslig og operasjonelt kan bære risiko i den kritiske utviklingsfasen.

Løsningen: Et statsforetak med klart samfunnsoppdrag

Løsningen kan være Norsk Grønn Industri SF: et statsforetak med ett klart samfunnsoppdrag – å mobilisere, koordinere og katalysere kapital og kompetanse for å bygge konkurransedyktig grønn industri i Norge, og trekke seg ut når markedet er modent nok til å overta.

Et statsforetak kan, i motsetning til et ASA, styres direkte etter samfunns mål gjennom foretaksmøtet. Det gjør at samfunnsoppdraget ikke blir et tillegg til virksomheten, men selve formålet. Modellen er kjent i norsk forvaltning gjennom Enova SF, men Norsk Grønn Industri SF skal ha et bredere og tverrsektorielt mandat rettet mot hydrogen, havvind, batterier, prosessindustri og andre kapitalkrevende grønne næringer.

Foretaket skal fungere som statens «én dør inn» for komplekse industriprosjekter, med samordnet vurdering av teknisk støtte, lånegarantier og egenkapital i samspill med blant annet Enova og Eksfin. Hensikten er ikke å bygge nye administrative lag, men å redusere friksjon, korte ned behandlingstid og gjøre kapitalstrømmen gjennom virkemiddelapparatet mer forutsigbar.

NGI SF - Sammendrag

Kapital som katalysator, ikke erstatning

Foretaket foreslås gitt en låne- og egenkapitalramme på 30–50 milliarder kroner over en tiårsperiode, utløst trinnvis etter resultater. Poenget er ikke at staten skal bære hele investeringsløftet alene: basert på EIBs dokumenterte multiplikatoreffekt på 1:4 for tilsvarende risikoavlastende strukturer, tilsvarer en slik ramme et samlet industrielt investeringsvolum på 120–200 milliarder kroner. Offentlig kapital brukes som katalysator for å mobilisere langt større privat kapital – ikke som erstatning for den.

Forslaget er utformet for å være rettslig gjennomførbart innenfor EØS-avtalens statsstøttere regler. Alle tildelinger skal skje innenfor ESAs godkjente rammer, herunder GBER og IPCEI-unntakene, og foretaket skal for hvert prosjekt dokumentere at tilsvarende privat kapital ikke er tilgjengelig på kommersielle vilkår.

Slik måles suksess

Foretaket styres etter fire enkle resultatkrav:

- Privat mobilisering: Hvor mange private kroner utløses for hver statlige krone.
- Industriell fremdrift: Hvor godt prosjekter flyttes fra test- og demonstrasjonsfase til fullskala produksjon.
- Markedsmessig exit: Hvor raskt staten kan trekke seg ut når markedet er klart til å overta.
- Natur og klima: Hvilket dokumentert bidrag prosjektene gir til utslippskutt og industriell utvikling innenfor naturens tålegrenser.

Innebygde garantier mot sløsing

- Kun prosjekter som passerer strenge tekniske og kommersielle milepæler (Stage-Gate) får mer kapital.
- Privat kapital må alltid inn, og andelen skal øke etter hvert som risikoen faller – fra 20 % ved TRL 4 til 60 % ved TRL 6.
- Staten skal selge seg ut når teknologi og marked er modne.
- Inntektene skal reinvesteres i neste generasjon prosjekter, slik at kapitalen sirkulerer videre i systemet.

Konklusjon

Norsk Grønn Industri SF er ikke et generelt argument for mer statlig eierskap. Det er et konkret forslag til en rettslig robust og styringsmessig disiplinert organisering av risikoavlastning i den fasen der norsk grønn industribygging i dag stopper opp.

Milliardoverskuddet fra norsk sokkel er ikke hovedproblemet. Problemet er at Norge fortsatt mangler den juridiske og organisatoriske strukturen som trengs for å bruke kapitalen strategisk i den delen av omstillingen der alt avgjøres.